

**R.P. Ioannis De Lvgo Hispalensis, É Societate Iesv, Jn
Collegio Romano Eivsdem Societatis Olim Theologiae
Professoris, nunc S. R. E. Cardinalis, Dispvtaiones
Scholasticae, & Morales, De virtute, & ...**

Lugo, Juan de

Lvgdvni, 1666

XI. Quo tempore virtuis Pœnitentiæ ex præcepto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82358](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82358)

§. 1. Quo tempore obliget præceptum pœnitentiæ?

etiam ex hoc capite multo maiorem granitatem, quam cætera peccata, eo quod ratione maioris, & minus reparabilis detrimenti quod affert, multo magis opponetur curæ salutis æternæ, quam alia peccata. Denique, quomodo ex hoc non sequatur, peccare etiam grauius contra salutem propriam cum, qui differt pœnitentiā per mensem, verbi gratia, sicut peccat grauius contra salutem propriam, qui committit peccatum periurij verbi gratia, vt dicemus infra *sectione sequenti*.

191. Si verò amplectaris posteriorem partem, & velis cum Vega, peccatum impœnitentiæ finalis differe etiam specie ab aliis peccatis per illam oppositionem peculiarem, quam habet cum propria salute: tunc facilius sustinetur non negarem, alia peccata mortalia habere etiam malitiam grauem propter oppositionem, quam habent cum propria salute: posset enim aliquis velle, quod impœnitentia finalis opponatur peculiariter cum desiderio, & cura salutis æternæ, quo pacto alia peccata non opponuntur, propter argumenta supra facta: adhuc tamen alia peccata opponi cum salute animæ, pro vt salus animæ latius sumitur, præscindendo à salute æternæ, seu beatitudinis æternæ consequutione & à salute animæ temporali, seu vita spiritali, cui sæpè opponitur grauius quodlibet peccatum mortale; omne enim peccatum mortale occidit animam, & destruit vitam ipsius, nempe gratiam habitualement quæ occisio proculdubio est grauissimum malum animæ, & multo grauius, quam occisio corporalis: omne ergo peccatum mortale est nocuum grauiusimum ipsi animæ peccanti, ratione cuius redditur scdæ, odibilis, punibilis, &c. Atque ideo omne peccatum opponitur grauius bono spiritali ipsius animæ, licet non opponeretur grauius affectioni æternæ salutis. Habet ergo impœnitentia finalis malitiam communem aliis peccatis, quatenus grauius opponuntur saluti spiritali, & bono ipsius animæ: habet tamen aliam malitiam peculiarem quatenus opponitur grauius adeptioni beatitudinis æternæ, cui iuxta illum dicendi modum non opponuntur grauius alia peccata: atque ideo hæc erit specialis malitia peccati impœnitentiæ finalis.

192. Hinc iam ad illud, quod in principali obiectione dicebatur, ad nullum præceptum Decalogi pertinere præceptum pœnitendi, responder bene P. Vasquez *dub. 3. num. 3.* non omnia præcepta naturalia contineri expressè in Decalogo: nam præceptum diligendi Deum, quod est primum, & maximum mandatum, non est expressè in Decalogo, in quo primum præceptum magis videtur esse de cultu, quam de dilectione Dei, potest tamen ad illud primum præceptum reduci obligatio pœnitentiæ quatenus oritur ex obligatione diligendi & reuerendi Deum: impœnitentia enim vtrique opponitur, scilicet, amoris & reuerentiæ debitis Deo. Pertinet etiam ad præceptum naturale diligendi seipsum, quod non tam continetur, quam supponitur in Decalogo: contra quem amorem peccat homo non adhibendo remedium pœnitentiæ, quod est vnicum medium ad salutem æternam.

Denique an hoc præceptum sit merè naturale, an verò aliqua ex parte positium, quatenus oritur ex determinatione libera Dei qui de facto voluit acceptare tale, vel tale genus satisfactionis, & pœnitentiæ ad dimittenda peccata constabit ex *dissectionibus* sequentibus.

193. Non est sermo de obligatione suscipiendi Sacramentum pœnitentiæ, quæ habetur ex præcepto Christi, vel etiam ex præcepto Ecclesiæ: de vtrâque enim dicemus inferius quando agemus de Sacramento. Neque etiam est sermo de tempore, quo pœnitentia obligat per accidens, vt si necessaria sit pœnitentia ad vincendam tentationem grauem, quæ alio modo vinci non possit; vel quia suscipiendum est Sacramentum Eucharistiæ, vel aliud Sacramentum, ad cuius dignam susceptionem necessarium debeat præmitti dolor de peccatis: sed solum est sermo de obligatione, quæ per se, & non ratione alterius obligat Præceptum pœnitentiæ internæ.

Certum est autem apud omnes obligare saltem in mortis articulo, quando iam non restat aliud tempus, quo homo pœnitere possit: atque adeo tunc ratione charitatis, ac reuerentiæ erga Deum, & ratione propriæ salutis & charitatis erga seipsum obligatur omnino homo ad non differendam pœnitentiam. Difficultas est duplex de aliis temporibus Prima, an obliget hoc præceptum statim commissio peccato. Secunda, an obliget aliquo tempore etiam extra articulum mortis, & quale illud tempus sit.

194. Quoad primam non pauci volunt, præceptum pœnitentiæ obligare statim post commissum peccatum mortale, ita vt sicut fur statim obligatur ad restituendum, adeoque, si non restituit: cum possit, continuatur peccatum actuale per negationem restitutionis, sic qui Deum offendit, & potens pœnitere, non pœnitens, committit & continuat peccatum impœnitentiæ, quod tantum grauius, quando negatio pœnitentiæ fuerit diuturnior. Guillelm. Paris. *tract. de pœnitent. Innocent. IV. in c. omnis vtriusque sexus*, de pœnitent. & remiss. Archidiacon. in c. ille Rex, de pœnitentia distinct. 3. Thom. de Argent. in 4. distinct. 17. artic. 4. ad 4. Fauer Petrus de Soto. *lectio 13. de pœnitentia* & Ioan Maior *distinct. 17. quest. 2. in medio*, & in fine. ac deique Caietanus 1. tom. *opusc. tractat. 17. questio 1. de contritione*: quem tamen sibi met contradicere in ea doctrina probatate Vasquez *dicto artic. 2. dub. 5. num. 3. & sequentibus*. His addit Suarez alios qui dicunt obligare pœnitentiam, quoties peccata memoriæ occurrunt: unde consequenter debent dicere, quod obliget statim, si statim peccatum memoriæ occurrat: sunt Paludan. in 4. distinct. 17. q. 1. artic. 3. Alensis 4. p. quest. 77. membr. 4. art. 1. Antonius 3. part. tit. 14. cap. 18. §. 2. Syluester verbo *Contritio*, n. 4. & Morisilius in 4. quest. 12. art. 1. part. 3. assert etiam Abulensem lib. 1. *Paralipom. cap. 16. quest. 36.* Bonaventur etiam in 4. distinct. 17. in 2. paratit. 1. *questio 2.* eam obligationem concedit in religiosis propter maiorem perfectiōem sui status: Denique eam sententiam in vniuersum defendunt Recensorum aliqui, eo quod eius fundamentis non plene Theologis satis fuisse factum existimant. Et quidem si vera esset sententia quæ dicit, omne peccatum mortale continere iniuriam propriam & strictam Dei, cui ex iniuria debemus per pœnitentiam satisfacere; non facile posset reddi ratio differentiarum ex iniuria contra hominem oriatur obligatio statim satisfaciendi, & ex iniuria contra Deum non oritur similis obligatio ad satisfaciendum statim.

statim ut probavi latius diffinitione 3. de *Incarnacione*, sectione 3.

196. *Nec ad contritionem obligatur statim post peccatum*
 Contraria sententia verior communis iam est omnibus Theologis vno vel altero Recentiore excepto. Videatur Suarez *dicta disput.* 1. sectione 5. Valquez *loco citato*, qui ceteros referunt. Probatur primò ex usu, & sensu communi omnium fidelium, qui nec in se talem obligationem grauem agnoscunt habendi contritionem statim post peccatum; nec de illa dilatione se vnquam accusant, nec vllus Confessarius de hoc penitentem interrogat, quia, scilicet, nemo in praxi existimat esse no- uam culpam actuale ex dilatione aliqua penitentia, imò omnes dicunt, transacto actuali peccato, manere solum habituale, quandiu per contritionem, aut Sacramentum non deletur: non ergo continuatur semper peccatum actuale per negationem contritionis, nisi velimus omnium fidelium sensum practicum corrigere, vel damnare.

197. Dicunt aliqui, non esse illam ignorantiam communem omnium, nec practicam: quia in praxi, & in actu exercitio plures timent culpam grauem in dilationem penitentia. Sed contra, quia hoc ipsum argueret maiorem & magis reprehensibilem ignorantiam in Confessariis, & in penitentibus; cum neque hi vnquam se accusent de tali peccato, quod per se non ignorant esse peccatum graue, nec illi vnquam de illo penitentem interrogent, cum sciant de facto plerumque in illo non excusare ignorantiam.

Dicunt, totum procedere ex defectu instructionis debita, non ex eo quod reuera non sit talis obligatio. Hæc tamen responsio minùs dignè sentit de Ecclesiæ corpore, cum velit ab vniuersis Ecclesiæ non solum subditis, sed Prælati ex ignorantia omitti debitum, tum circa obseruantiam, tum circa confessionem, & examen in præcepto aliquo naturali, cuius obligatio frequentissima est & solis auctoribus illius responsionis innotescit, ceteros lateat, vel quod peius erit, licet non lateat omnino contemnuntur.

198. Instans, hanc difficultatem à nobis etiam soluendam esse: quia de facto, quia à Deo ad penitentiam excitati, non penitent id communiter faciunt, eò quod effectus ad peccatum adhuc perseuerans eos à penitentia retrahit: nemo autem negabit, omissionem penitentia ex affectu ad peccatum, esse peccatum: ergo nos etiam fateri cogimur, eiusmodi penitentia dilationem, & omissionem non esse immunem ab omni peccato, & quidem graui.

199. *Contra præmissa non in primis*
 Sed contra, quia in primis falsum est omissionem penitentia provenire communiter ex affectu positivo ad peccatum præteritum. Aliud enim est complacere in peccato præterito, & hoc quidem est nouum peccatum, de quo se frequenter accusant fideles, & à Sacerdote interrogantur. Aliud verò est non retractare peccatum; quod quidem communiter provenit ex infirmitate spiritus non habentis robur ad prorumpendum in generosum illum actum retractionis: quæ infirmitas non est nouum peccatum, ut constat in penitentibus illis, quibus confessarius non debet ponere ob oculos ex plicitè circumstantias aliquas nimis difficiles, ut circa eas, si occurrant, proponant explicitè in iis etiam non peccare: provenit ergo communiter omisso penitentia ex defectu feruoris ad illum actum eliciendum, licet non adsit postiuua complacentia, aut approbatio culpabilis actus præteriti.

200. Deinde sæpe contingit, non solum non perseuerare affectum ad peccatum, sed potius haberi af-

fectum contrarium ortum ex timore pœnæ vel ex turpitudine ipsius peccati per quem tamen affectum (cum sit sola attritio) non disponitur sufficienter homo extra Sacramentum ad iustificationem, atque adeo homo adhuc peccabit, dum non habet perfectam contritionem; quia iuxta illam sententiam non solum obligatur ad retractandum statim peccatum, sed ad penitendum, quantum satis sit ad veram reconciliationem cum Deo: ergo sine vllol affectu ad peccatum præteritum, imò cum affectu contrario perseuerat peccatum actuale impenitentia.

Vnde argumentari possumus secundò, quia si ea sententia, vera esset, non apparet, quomodo possit excusari, nisi per ignorantiam à nouo peccato mortali, qui venit ad Sacramentum penitentia, vel baptismi cum sola attritione cognita, quod tamen certum est esse iam contra communem Theologorum sensum. Sequela probatur, quia regulariter loquendo intercedit tempus inter dolorem de peccatis, & receptionem Sacramenti, quo tempore homo nondum est iustificatus; ac per consequens debet, disponere se per veram contritionem ad iustificationem quam iuxta illam sententiam differre non potest, quando potest absque magno incommodo id facere. Peccat ergo omittendo contritionem tempore illo intermedio, atque adeo, nisi excusetur ignorantia inuincibili, non accedit cum dispositione debita, sed potius cum nouo peccato mortali. Vnde rursus consequenter fieret illam attritionem non posse esse veram attritionem, si non afferat secum contritionem perfectam, atque adeo, per se loquendo, & seclusa ignorantia, non posse regulariter loquendo concipi verum dolorem de peccatis, qui sit sola attritio penitenti cognita. Impossibile enim est, quod aliquis habeat verum propositum non peccandi mortaliter, quale in omni vera attritione debet includi; si tamen actu violat præceptum habendi contritionem, quod per se obligat per se loquendo statim post peccatum; sicut repugnat, quod aliquis habeat veram attritionem, & simul velit differre restitutionem famæ, vel pecuniæ, quam debet restituere.

201. *Ex contraria sententia sequitur non excusandum à mortali qui veniret ad Sacram. Penitentia cum sola attritione cognita.*
 Tertio probatur, quia sequeretur saltem ex intentione Ecclesiæ baptismum non fuisse non olim collatum ad remissionem peccatorum, nisi valde per accidens, sed ad alios fines. Probatur sequenter, quia Ecclesia vniuersa prohibuit olim, ne fuisse collatum nisi per accidens ad remissionem peccatorum, in 3. part. disput. 150. capite 1. Volebat enim quod toto tempore antecedenti quadragesima paulatim disponderentur cachecumeni, instruerentur, & se in bonis operibus exercerent: volebat ergo quod omnes accederent iam iustificati ad baptismum; nam iuxta contrariam sententiam tenebantur sub peccato mortali illo tempore intermedio habere contritionem perfectam de suis peccatis, & per consequens nullus adultus poterat suscipere baptismum, seclusa ignorantia inuincibili, qua excusaretur, nisi iam iustificatus, atque ideo baptismus ex intentione Ecclesiæ non conferebatur ad remissionem peccatorum, cum deberent per se loquendo omnes sine peccato accedere ad baptismum. Quomodo ergo Patres, vniuersaliter docebant, baptismum ad hoc conferri, ut homines à suis sceleribus, & iniquitatibus, laueretur, ut forde ablueret, ut mandaret, ut emissionem peccatorum conferret: Quorum loca congerunt Valeria

tom. 4. diff. 4. punct. 1. & Suarez. 3. tom. in 3. part. diff. 26. sect. 1. imò ex intentione Ecclesiæ nullus ad plius ad hunc finem debet ad baptismum accedere, ut mundaretur, & laueretur, sed mundus iam, & ablatus per gratiam iustificatam.

203.
Præceptum
pœnitentiæ
cum sit affir-
mativum,
non statim
obligat.

Quarto denique à priori probatur, quia præceptum pœnitentiæ non est negativum, sed affirmativum, ut omnes fatentur, in quo differt multum à præcepto restitutionis, quod cum sit negativum, scilicet, non retinendi alienum, obligat statim, sicut & alia præcepta negativa, quæ obligant semper, & pro semper, è contra verò præcepta affirmativa non obligant pro semper, sed pro determinato, & debito tempore. Non est autem fundamentum sufficiens ad dicendum, quod hoc tempus debitum pœnitendi, sit illud, quod immediate subsequitur post peccatum commissum: imò contrarium constat, vidimus, ex sensu omnium fidelium, & ex praxi Ecclesiæ: constat etiam ex simili obligatione diligendi Deum, quæ non urget ita stricte, ut statim ac proponitur menti Deus, debeat elici perfectus amor charitatis, cui ergo magis stricte obligabit præceptum reconciliationis cum Deo, quam præceptum ineundi primam amicitiam cum Deo per primum actum dilectionis erga ipsam.

204.
Difficultates
in hac do-
ctrina.

Ex modo lo-
quendi Scri-
ptura.
Isai. 65.
Ierem. 8.

Isai. 65.

Ierem. 8.

Ezech. 33.

205.

Secunda.
Ex præcepto
correctionis
fraternæ.

Contra hanc communem doctrinam sunt aliquæ difficultates non leues. Prima desumitur ex modo loquendi scripturæ, quæ sub interminatione gravissimæ pœnæ, ac verbis etiam gravissimis admonet ne differatur pœnitentia post peccatum, Isaiæ 65. Omnes morte corruetis pro eo, quod vocavi, & non respondistis Ierem. 8. Nullus est, qui agat pœnitentiam super peccato suo, non sunt confusi, erubescere nescierunt: idcirco cadunt inter corruentes, dicit Dominus. Hæc tamen & alia similia loca quæ asserti solent, non tam loquuntur de dilatione pœnitentiæ, quam de perseverantia in peccato actuali: nam in loco illo Isaiæ, subditur immediate locutus sum, & non audistis: & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui, egistis. Item apud Ierem iam immediate præcedit; Nemo quod bonum est loquitur: nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens: quid feci? Omnes converfi sunt ad cursum suum quasi equus impetu vadens ad prælium, &c. Quod etiam spectat illud Ezechiel. 33. Convertimini, convertimini à viis vestris pessimis; & alia similia quæ omnia perseverantiam exprimunt in peccato actuali: nos autem loquimur de mera dilatione pœnitentiæ, cessante omni continuatione peccati præteriti, & omni affectu erga illud. Aliquando etiam scriptura damnat impœnitentiam, hoc est omissionem pœnitentiæ, quando iam urget præceptum pœnitendi tempore debito, de quo postea.

Secundo obicitur, quia magis obligatur aliquis ex charitate erga seipsum, quam erga proximum: sed præceptum charitatis obligat ad corrigendum proximum, qui est in peccato; & quidem correptio debet adhiberi, quando primum commodè potest: ergo magis obligabitur homo ad corrigendum se, cum semper commodè possit absque dilatione. Occasione huius argumenti excogitatae sunt multe solutiones, quæ argumento vires dederunt, cum ex se non esset difficile. Aliqui enim dixerunt, correptionem etiam proximi differri posse per aliquod tempus, sicut & pœnitentiam nostram. Hos tamen bene impugnat Canus, quem refert, & sequitur Vasquez dubio 5. numero 13. quia correptio proximi data opportunitate, non potest amplius differri; hæc autem opportunitas semper adest ad corrigendum seipsum.

206. Canus ipse respondet, nos non esse Domino,

bonorum proximi, sicut nostrorum: ideo obligamur ad illi subueniendum statim, non tamē nobis: sicut, si videam bouem proximi iacentem in fouea; obligor ex charitate ad subleuandum illum: non tamen obligor ad extrahendum bouem proprium. Hæc etiam solutio non subsistit: quia nunc non est sermo de obligatione iustitiæ, sed charitatis, ad quam parum refert, quod ego sim, vel non sim dominus illorum bonorum: nam licet sim dominus meæ salutis spiritualis, teneor tamen ex charitate erga meipsum ad illam procurandam. Ad exemplum verò, quod adducitur, de obligatione subleuandi bouem alienum, non verò proprium, respondet P. Vasquez num. 18. rationem esse, quod tunc proximus patitur iniuria, vel ignorans illud damnum: si enim sciens, & volens id pateretur, non deberem ego ex charitate illi subuenire, sicut nec mihi, quia semper sum conficius, & consentiens.

Contra hoc tamen videtur esse, quod inde tolleretur obligatio correptionis fraternæ: ille enim qui peccat sciens, & volens incurrit illud damnum: & tamen teneor illi subuenire, si commodè possum media correptione: ergo charitas non obligat solum, quando proximus non potest ipse sibi subuenire ob impotentiam, vel ignorantiam.

P. Suarez sect. 3. num. 31. dicit non argui bene à bonis temporalibus ad spiritualia: quia in illis non tenemur semper magis nos diligere, quam proximum, sed possumus ea prodigere sine graui culpa: quare licet ego possum non extrahere meum bouem ex fouea, debeo tamen extrahere alienum. Sed contra hoc restat semper eadem difficultas: cum charitas solum obliget ad diligendum proximum, sicut meipsum, quomodo debeam ex obligatione præstare illi, quæ mihi ipse præstare non debeo, aut cur non possum omittere in illo quæ absque culpa possum omittere in meipso, & quæ ipse proximus potest in seipso absque culpa omittere.

Petrus Loca 1. 2. quest. 33. diff. 41. num. 57. plures tentat vias soluendi illud argumentum, & exemplum. Primo dicit, omne peccatum, etiam voluntarium sit, aliquo modo tamen esse involuntarium, id est contrarium naturæ, & voluntati rationali, ideoque esse posse obligationem subueniendi per correptionem patienti illud malum. Hoc tamen manifestè reicitur; quia oppositio ad regulam rationis non facit peccatum villo modo involuntarium: alioquin eodem modo, si quis sponte ob vanam gloriam non extrahat bouem proprium ex fouea, diceretur involuntariè pati illud malum, quia licet sit iuxta appetitum vanæ gloriæ, est tamen contra appetitum lucris temporalis; atque ideo non minus obligationem habebunt alii subueniendi, & extrahendi bouem è fouea, quem ipse dominus sponte in fouea relinquit.

Ideo respondet secundo, voluntariè etiam indigere corporaliter, non esse exclusum à præcepto misericordiae: quoniam si extreme indigeat non est patiendum, immo moriatur, quamuis ipse sponte se in eam miseriam iniecit: quauis non sit debitum subuenire illi ex nostris animis, si ipse habeat propria. Hæc tamen non sunt ad rem non enim agimus de eo, qui solum se voluntariè iniecit in miseriam, & necessitatem extremam, à qua iam non potest suis viribus exire: sed de eo, qui libet vult peccare, quod peccatum ipse potest etiam nunc facile vitare, si velit: cui tamen debemus per correptionem subuenire, licet non sit in necessitate extrema, ut constat.

Respondet ergo tertio non esse eandem rationem corporalis

corporalis & spiritualis miseria: nam qui voluntarie indiget corporaliter, non indiget meis bonis; cum ipse sibi, si scilicet, poterit providere: qui autem indiget spiritualiter, quam is voluntariam miseria patitur, verè indiget meo subsidio, quia sine eo moraliter non evadere miseria illam.

Hæc responsio multo magis displicet, videtur enim supponere contra omnes Theologos, & contra omnium fideliarum sensum, tunc solum esse obligationem corripiendi fratrem, quando ipse absque correptione mea, non habet potentiam moralem ad resistendum tentationi, quod quidè si verum esset, nunquam, aut vix unquam obligaret illud præceptum, nunquam enim, aut fere nunquam caret aliquis præsertim Christianus, potentia morali, & auxilio Dei moraliter sufficienti ad resistendum tentationi & vitandum peccatum morale: potest ergo moraliter evadere absque meo subsidio. Quod autem de facto non evadere, nihil refert; quia nec etiam ille alius de facto extrahet bonum suum absque meo subsidio, licet possit extrahere; & tamen non tenetur tunc illi subvenire.

Aliter itaque ad exemplum illud respondeo, obligationem subveniendi proximo ex charitate fundari in regula illa naturæ lumine insita & à Christo Domino explicite tradita Matth. 7. *Omnia quaecumque vultis, ut faciant vobis homines & vos facite illis. Hæc est enim lex, & Propheta.* Ex hac autè regula oritur non solum, quod tenemur subvenire proximo indigenti, pro ut nobis indigentibus subveniri volumus; sed etiam quod proximo non indigenti, aliquando subvenire debeamus, quando scilicet nos rationabiliter vellemus, subveniri etiam nobis. Hinc est, quod bonum alienum è fouca debeamus extrahere, quia proximus tunc indiget subsidio nostro, & nos tale subsidium nobis vellemus: nostrum verò bonum non tenemur extrahere, quia nec indigemus, nec volumus, illud auxilium nostrum. Hinc etiam est, quod debemus fratrem correptione prævenire, ne peccet: etiam si ipse absque correptione posset non peccare, quia in iis circumstantiis nos etiam rationabiliter velle, & desiderare deberemus aliena correptione iuvare ad vitandum de facto peccatum. Hinc etiam est, quod circa damnum temporale aliquando debeamus proximo subvenire, licet ipse absque nostro auxilio posset illud vitare, verbi gratia, si propter ignorantiam aliquis vult in ignem proicere lignum pretiosum, vel vendere librum quo postea maxime indigebit, debeo illum præmonere; quia in iis circumstantiis eiusmodi admonitionem ego mihi rationabiliter vellem. Frequenter tamen cessat hæc obligatio in bonis temporalibus, quia frequenter damnum huius redundat per se in lucrum alterius; & cum uterque sit proximus meus, non est, cur charitas moveat ad procurandum magis bonum huius, quam illius: Vnde quando in ludo ego prævideo iacturam ex parte vnius, & lucrum ex parte alterius, non debeo præmonere passurum iacturam, si absque dolo, aut vi ludere velit. Secus esset quando ex damno vnius sequitur per accidens bonum alterius; ut si ex eo, quod Petrus perdat naufragio suas merces, sequitur, quod Paulus carius vendat suas; tunc enim debet subvenire Petro, cuius damnum per se non est cōnexum cum bono Pauli, & ideo rationabiliter vult adiuvare, cum pro tunc sua solum causa agatur: in correptione itaque fraternæ obligor etiam quando proximus posset vitare peccatum se solo: quia tunc non agitur de lucro alterius, sed de damno huius proximi, in quo quidem casu ego rationabiliter vellem ab aliis adiuvare. Vnde in damno tem-

porali deberet etiam idem observari: quando similes concurrerent circumstantiæ, ut si quis ex avaritia noller comedere, & eius vita periclitaretur, deberem ego ex charitate, si possem absque incommodo meo, illi subvenire: procurando ex eius bonis occulte accipere sumptus, neque enim rationabiliter posset ipse velle, quod ego de meo insumerem, dum ipse habet. Deberem etiam extrahere bonum alienum ex fouca, si ego absque incommodo possem, etiam si dominus posset, sed imprudenter noller ipse bonum extrahere. Ceterum, qui circa bona temporalia potest frequenter contingere, ut non debeam rationabiliter velle mihi subsidium alienum in his circumstantiis, quia vel non curo de iactura tali, quod quidem prudenter possum facere: vel quia positivè volo pro nutu, & dominio meo, perdere illam rem, & nolo ab aliquo impediri in hoc usu, & exercitio mei dominij, vel ex aliis causis; hinc est, quod regulariter, quoties dominus non indiget nostro subsidio, non teneamur ad subveniendum ei circa hæc temporalia. Secus verò circa damnum spirituale, in quo non potest occurrere casus, quo non deberet rationabiliter desiderare subsidium alienum ad illud peccatum vitandum. Per accidens tamen continget, nos deobligari, eo quod non speretur futura utilis correptio; aut quia scio, cum non peccare ex ignorantia, vel inadvertentia, nec posse, à me aliquid ei proponi, quod non ipse bene cogitaverit, aut quod maiorem vim habeat ex mea propositione, quam omnes sunt differentiæ materiales, formalis autem regula semper eadem habet locum in temporalibus, ac spiritualibus damnis, ut quoties commodè possumus, debeamus proximo ex charitate subsidium in iis, in quibus nos rationabiliter vellemus subsidium itidem nobis ab aliis præstari.

Nunc ergo iam ad obiectionem principalem, qua ex debito corripiendi alios arguebatur debitum resurgendi quam primum à peccato, respondetur facilius cum Vasquez, Suarez, & alijs negando, præceptum correptionis obligare nos ad procurandum, ut proximus quamprimum doleat de suo peccato, vel iustificetur, quando non continuatur ipsum peccatum actuale, neque est periculum noni peccati: nam sicut ipse proximus non tenetur tunc ad penitentiam, sic nec ego ad eam procurandam: frustra enim ego tenerer ad monendum eum, qui licite potest non acceptare monitionem meam; nec Christus de hoc correptionis genere loquitur, sed de illa quam proximus respuere non potest, cum dicat, *si te non audierit, dic Ecclesie: si Ecclesiam non audierit, sis tibi tanquam ethnicus, & publicanus.* Debemus ergo proximum ad penitentiam tunc corrigere, quando ipsemet vel propter mortis periculum, vel propter urgentiam ex alia causa penitentiae præceptum, tenetur ad penitendum: alioquin sicut in ipso non est penitentiae obligatio, sic nec in me erit obligatio movendi eum ad penitentiam.

Tertiò principaliter obiici solet, quia maior est obligatio liberandi se à miseria, & malo spirituali, quam corporali; ergo sicut homo debet se liberare à corporali morte, vel membri iactura; multo magis debet se liberare à morte spirituali per veram penitentiam, cum spiritualis mors sit gravior miseria quam mors corporalis.

Cano, quem refert, & ex parte sequitur Vasquez numero 26. & sequentibus, dicit maiorem esse obliga-

214

215

216

Ex obligatio-
ne liberandi
se à corporali
malo.

obligationem ad vitandam mortem corporis; quia vitæ corporeæ aut membrorum non sumus domini sicut vitæ spiritualis. Sed contra hoc est, quia licet auferre sibi vitam spirituales non sit peccatum contra iustitiam, & licet sumus domini vitæ spiritualis; adhuc negari non potest, quod sit contra charitatem erga se ipsum exponere se evidenti periculo mortis æternæ propter maximum malum, quod sibi permittit homo; ergo si mors spiritualis in statu peccati sit etiam gravissimum malum; charitas erga se ipsum obligabit ad illud impediendum.

217. Respondeo ergo, aliud esse, si loquamur de morte positiue inferenda, vel vulnere, aut membri abscissione: aliud verò si solum sit sermo de non impedienda perseverantia mali iam illati. Illud prius est peccatum in bonis corporis, & animæ: in utrisque enim peccat, qui sibi auferit vitam corpoream, vel spirituales, aut membrum etiam: cum homo non sit dominus vitæ corporeæ, aut membrorum, sed custos: vitam etiam animæ auferre sibi non potest licet propter sumum detrimentum, quod incurrit. Posterius verò, hoc est, impedire perseverantiam mali iam illati, non semper est culpa nova gravis. Et quidem in bonis corporis, licet ego non possim illa mihi auferre; non tamen teneor impedire, ne alij mihi ea iuste, aut iniuste auferant; imò possum cum merito id aliquando permittere, & optare. Item licet ego possem mihi manum amissam restituere: non peccarem differendo restitutionem per aliquod tempus. Similiter in vita animæ, licet non possim licet eam mihi auferre; non tamen teneor statim procurare eius recuperationem. Gravius enim multo malum est mori spiritualiter per peccatum; quam in eiusmodi statu aliquando perseverare.

218. Ratio autem huius maioris gravitatis, & cur magis debeamus vitare mortem spirituales in fieri, quam in facto esse, seu perseverantiam, ea reddi potest; quod, scilicet mors actualis peccati affert novum malum gravissimum, & novum, ac maximum periculum salutis æternæ: qui enim peccavit mortaliter certus manet de peccato, & incertus de sufficientia suæ pœnitentiæ, & gratiæ recuperatione, atque ideo dubius de sua salute, cui dubio, & certitudini se exposuit peccato actualiter; quod negari non potest, quin sit gravissimum detrimentum, & dignum quod omni prorsus diligentia vitetur. At verò perseverantia in peccato habituali per aliquod tempus non affert aliquod novum periculum gravissimum, qui qualem pœnitentiam posset homo hodie agere, talem & eadem ferè facilitate poterit agere, crastina die, nec magis certus, aut securus maneret de sua salute per pœnitentiam hodiernam, quam manere potest cras per pœnitentiam crastinam: unde non est mirum si gravius obligetur ex charitate erga se ad vitandam mortem actualis peccati, quam ad impediendam perseverantiam mortis habitualis. Quod ipsum cum proportionem locum habere posset in salute corporis, si eadem circumstantiæ ponerentur. Abscessio enim membri semper affert malum gravissimum propter novum, & manifestum periculum irreparabilitatis: dilatio autem restitutionis membri per mensem, casu, quo posset restitui, & quo æquè, vel ferè æquè restitui, posset, postea sicut nunc, non affert novum damnum gravissimum, nec obligationem ex charitate erga se ipsum: nam charitas erga nos ipsos non obligat ad vitandum quodcumque malum etiam si sit secundum se grave, & sufficiens materia ad hoc ut circa proximum esset obligatio gravis illud vitandi, ut constat in

fama, ad quam procurandam, & conservandam non semper teneor ex charitate erga me, & tamen semper teneor graviter ex charitate ad impediendum, si commodè possum, ne proximus bonam famam amittat, etiam si sciam, post annum verbi gratia, famam esse recuperandam: nimirum proximum illud malum patitur iniuriæ, & unusquisque vult iuvare ab aliis quando iniuriæ cogitur eiusmodi detrimenta pati. Quamvis ergo perseverantia in peccato habituali per mensem, verbi gratia sit grave malum, & sufficiens, ut peccaret moraliter, qui illud malum desideraret, aut ex industria alteri procuraret, non est tamen malum ita grave, ut teneatur aliquis ex charitate erga se ipsum illud detrimentum omnino impedire, cum non sit circa bona omnino necessaria.

Ex hoc tamen oritur quarta obiecto principalis, quia gratia habitualis videtur esse bonum necessarium, cum eius carentia per longum tempus afferat infallibiliter secundum communem doctrinam Theologorum novum peccatum mortale actuale, iuxta illud vulgare Gregorij Magni homilia 12 in Gagg. Ezechiel Peccatum, quod per pœnitentiam non deletur suo pondere trahit ad aliud. Unde Theologi communiter cum Sancto Thoma 1.2 quest. 109. art. 4. inferunt, non posse hominem sine gratia habituali perseverare per longum tempus absque novo peccato mortali actuali, ergo ex obligatione cavendi nova peccata mortalia, quæ quidem gravis est, ut constat, nascitur obligatio non differendi pœnitentiam, qui enim obligatur ad aliquid cavendum, obligatur æquè ad fugiendum id, cum quo illud aliud est necessario connexum.

219. Respondeo, hoc argumento non probari obligationem pœnitendi statim post peccatum: Theologi enim non dicunt sequi infallibiliter aliud peccatum, si non pœniteat statim homo, sed ad summum id docent de eo, qui per longum tempus non pœnitit: sicut dicere solent, non posse hominem longo tempore servare omnia præcepta absque auxilio gratiæ Dei. Admitto ergo non posse hominem post unum peccatum mortale non retractatum per pœnitentiam, stare diu per se loquendo absque novo alio peccato. Hanc autem necessitatem quæcumque illa sit, explicui in tractatu de gratia, & dixi provenire non tam ex defectu virium, & potentiarum antecedentis ad resistendum in qualibet circumstantia sequenti, quam ex connexione quasi consequenti, vel concomitanti ex duplici capite. Primum quia præceptum pœnitentiæ, licet non obliget statim post peccatum, obligat tamen aliquando, ut dicemus puncto sequenti; & quidem non solum in mortis articulo, sed etiam in vita: quare qui intra tempus debitum non dolet de peccato commisso, iam eo ipso violat præceptum pœnitentiæ, & per consequens incurrit aliud novum peccatum. Secundum, quia ea est conditio, & propensio nostri arbitrij ad propria commoda, & ad bona sensibilia, ut nisi violentia sibi met facta, & repetito desiderio efficaci salutis æternæ, ac boni increati, resistere non valeat tentationibus contra legem Dei: ut apparet in antiquis Philosophis, & in omnibus Ethnicis quos cognitio naturalis, & amor honestatis non continuit ab omni prorsus peccato gravi. Ille ergo qui admissio semel peccato mortali, suavit se ab amore ultimi finis, convertitque affectum suum ad bona sensibilia, faciliè labitur in alia peccata, quandiu non reformat affectum suum, cumque ad ultimum finem convertit: non quia desinit ei vires ad resistendum tentationibus, sed quia motus resistendi aptior est per affectum efficacem ad bonum increatum, ad quem affectum eliciendum habet

habere vires, sed dum non vult illam habere, vult etiam cedere tentationibus, & ideo defectus vere conversionis ex toto corde ad Deum arguit lapsum in alia, & alia peccata. Non est ergo ex hoc capite obligatio penitentiae diuersa ab obligatione seruandi alia praecepta, nec sunt duo peccata, alterum non penitendi, & alterum contra praeceptum, quod postea violatur: sed est vnum peccatum contra praeceptum, verbi gratia, non firmandi, quod posset vitare homo si vellet, praefendo legem Dei bonis temporalibus: quod quidem si faceret, iam peniteret saltem virtualiter: neque enim posset frequenter ob legem Dei vincere tentationem, quin eo ipso magis afficeretur vniuersaliter ad legem Dei, quam ad bona creata.

115. Dices: posset auerti affectus sufficienter ab objecto sensibili, & amore peccati, si aliquis ex metu Inferni doleret efficaciter de peccato praeterito, quod tamen non sufficit ad iustificationem extra Sacramentum ut constat, & per consequens non haberet adhuc homo gratiam habituales, quam Theologi exigunt ad vitandum nouum peccatum per longum tempus: ergo illa impotentia magis est ex defectu virium, quam ex perversione affectus nondum auersi a peccato. Respondeo, si homo per attritionem perfectam delectat efficaciter de peccatis praeteritis & perseveret in eiusmodi penitentia, non contingit moraliter, ut non progrediatur ad procurandam suam iustificationem per Sacramentum, vel per contritionem: nam communiter loquendo hominis operatur iuxta finem, quem sibi efficaciter proponunt: unde sicut peccator, qui statuit sibi bonum sensibile pro fine, eligit saepe media illicita ad illum finem, quem amat: ita qui proponit sibi salutem animae, eamque serio desiderat, non poterit moraliter contingere, ut per longum tempus non procuraret media efficaciam ad suam iustificationem, quam in corde suo rebus omnibus iam praeposuit, vel certe ab illo proposito desistat: nisi forte ignoret, ad iustificationem requiri contritionem vel sacramentum, & putet sufficere illam penitentiam minus perfectam; quod quidem esset per accidens, & ex errore. Ideoque dixi, *per se loquendo* non contingere, quod peccator longo tempore maneat in eo statu absque nouo peccato, quod sufficit ad illam communem doctrinam Theologorum sustinendam, licet per accidens aliquando concederetur casus ille non repugnare.

Quid obiciunt: quia videtur grauer opponi legibus amicitiae semel cum Deo inita, si dissoluta postea amicitia velit homo in eo inimicitiae statu perseverare, & non statim reconciliari, & ad priorem amicitiam redire. Respondeo, esse quidem grauer contra amicitiae leges, si homo velit statim inimicitiae conseruare, hoc est discedere habitualiter à Deo conseruando affectum, quo ab eo semel discessit: hoc enim iam esse permanere in eodem affectu malo, & peccato actuali praecedenti. Nunc autem solum loquimur de illo, qui furo commisso, verbi gratia, iam non furatur, imò restituit, nondum tamen, aut iustificatus est per veram contritionem, aut attritionem cum Sacramento: qui certe ex parte sua non vult esse inimicus; nondum tamen diligit ut amicus, Deum nec procurat efficaciter, quod diligatur ut amicus ab ipso Deo. Quod quidem, licet homo non possit licite permittere, aut velle pro tota vita, nec etiam fortasse pro longiori tempore, ut postea dicemus, non apparet tamen esse grauer contra praeceptum charitatis si pro aliquo breuiori tempore permittatur. Nam

sicut charitas non obligat ad positum diligendum Deum statim, ubi primum cognoscitur, sed suo tempore, & semper ad non habendum odio formali, vel virtuali: sic nec videtur obligare eadem charitas ad diligendum Deum quam primum post peccatum, sed ad tollendum affectum contrarium imbibitum in omni peccato mortali, & ad repetendum positum affectum dilectionis debito tempore.

Sed contra obiciunt sexto, grauer opponi contra reuerentiam patri debitam, si filius sciens Patrem à se grauer offensus, non curet patris gratiam, & reconciliationem sibi quam primum promereri. Similiter seruus, qui sciret Dominum sibi rationabiliter indignatum, continere eum videretur, negligeret ipsi quam primum satisfacere, & impetrare veniam. Cur ergo homo non tenebitur statim satisfacere Deo Patri, & Domino sibi meritisimè irato, ne ipsum, eiusque iram videatur contemnere, cuius amicitiam ac veniam, inuitatus etiam & prouocatus ab ipso met Deo negligit acceptare.

Respondeo, si Pater, aut Dominus sciret, filium aut seruum cessasse omnino ab interno affectu ipsi offendendi: imò habere animum perendi veniam, & satisfaciendi, licet tunc ex aliqua pigritia, vel propter alias occupationes id differat, non haberet certe nouam indignationem grauem propter illam dilationem satisfactionis, aut positivae petitionis veniae. Adde, eò facilius posse excusari dilationem illam, quò minus esset commercium, vel communicatio mutua inter ipsos: difficilius enim excusaretur filius, vel seruus, qui quotidie deberet coram Patre, vel Domino cōparere, & cum ipso colloquia mutua conferre, si longius veniae petitionem protraheret, vel dissimularet, quam si vel propter loci distantiam, aut aliam ob causam non daretur mutua illa communicatio, nisi forte quatenus posset per epistolam patri, vel Domino animum suum manifestare. Hoc autem pacto videtur se habere homo in hac vita cum Deo: ad quem certe, quasi per epistolam potest animum suum, ac desideria dirigere: non tamen ad mutua colloquia admittitur, ita ut sciat sibi nunc Deum interius loquentem assistere. Denique tota illa vocatio, & inuitatio Dei ad penitentiam, cum ex ipso modo vocandi, non ostendat voluntatem Dei obligantis ad penitentiam, statim ponendam, sed ostendens suum desiderium conversionis non tardae & obligantis ad conversionem, & penitentiam debito tempore, non arguit peccatum graue in dilatione penitentiae per aliquod tempus. Sicut nec peccat grauer, qui Deo ipsum vocanti, & inuitanti ad Religiosum, ac perfectionis statum non consentit, quia non vocat Deus praecipiens; sed consulens, & inuitans: imò nec peccaret grauer, qui Deo inuitante ipsum ad beatitudinem aeternam excusaret se pro aliquo tempore ex affectu etiam rerum temporalium, & filiorum quibus posset melius prouidere; quia respuere vocationem Dei inuitantis absque praepcepto non continet grauem irreuerentiam contra ipsum.

Obiciunt septimo, hominem esse sui Creatoris inimicum, ipsique inuisum, & odibilem, grauisimum malum est ipsius hominis, peccat ergo, si cum possit facile, nolit ab illo per penitentiam statim liberari. Respondeo, peccatum quidem actuale, etiam veniale, esse malum omnino vitandum; peccatum vero habituale secundum id, quod addit supra actuale iam commissum, esse quidem malum homini, sed non esse malum omnino, & super omnia vitandum: nam ipsi aduersarij fatentur, posse ex iusta causa differri aliquando

225:

Sexta.

Ex reuerentia Deo Patri nostro, & Domino debita.

226:

227:

Septima.

Ex inimicitia Dei quam incurrit peccator, quod grauisimum est malum.

aliquando pœnitentiam, vt homo suo muneri satisfaciatur, vel ne incurrat detrimentum aliquod, etiam temporale ex interruptione actionis licite quâ exercetur: non est ergo grauissimum malum illa perseverantia habitualis peccati ex suppositione peccati iam commissi. Quamvis ergo esset peccatum graue velle nunquam pœnitere, vel redire ad Dei amicitiam: non est tamen peccatum graue permittre, quod daret aliquandiu macula illa, & odibilitas: non enim tenetur homo sub mortali impedire omnia mala, & procurare omnia sua bona, sed solum bona necessaria ad vltimum finem, quale, non est acceleratio pœnitentiae, cum possit postea eodem medio diuinam gratiam recuperare.

228. Dices; negari non potest, quin eo ipso, quod pœnitentia differtur, exponat se homo alicui periculo damnationis æternæ, cum sæpe contingat, multos repentina morte, aut morbo præoccupatos pœnitentiae spatium non habere: quod certe periculum in re tanti momenti, absque graui culpa, non videtur posse aliquis licite permittre. Respondeo, hoc argumentum probaret, baptismum non posse differri saltem in paruulis cum possint repente mori: & tamen certum est, posse per aliquot dies differri, & olim per annum etiam differre. Fatendum ergo est, loquendo de obligatione graui, non teneri hominem ad diligentiam metaphysicam etiam circa ea, quæ spectant ad salutem æternam, sed ad diligentiam moralem, & humanam. Quamvis autem in communi certum sit, aliquos mori absque pœnitentiae spatio: hoc tamen homini hic, & nunc, non est morale periculum, dum bene valet, & non timet aliunde ab inimicis, vel naufragio, &c. Sic etiam certum videtur in communi, quod aliqui baptizentur inualide, vel ex defectu intentionis, vel formæ, vel materiæ: non est tamen morale dubium hic, & nunc de hoc homine, & ideo nec debet, nec potest repeti eius baptismus, etiam si sit paruulus, & in mortis articulo constitutus, sufficit enim moralis illa certitudo, quæ periculum morale excludat, licet non metaphysicum.

229. Obiiciunt octauo, quia ille qui amisit fidem per peccatum infidelitatis debet quamprimum illam recuperare credendo, vt docent Theologi communiters, quos referunt, & sequuntur Thomas Sanchez lib. 2. in præcepta Decalogi cap. 1. & Suarez disput. 13. de fide sect. 5. ergo qui amisit charitatem, tenebitur quam primum possit eam recuperare per veram pœnitentiam. Consequencia probatur quia sicut præceptum negatiuum non perdendi fidem; sic est etiam præceptum negatiuum non perdendi charitatem: ergo sicut ex illo oritur obligatio recuperandi statim fidem amissam; sic ex hoc oritur obligatio recuperandi statim charitatem.

230. Ad hoc argumentum respondi in materia de fide; & iterum nunc respondeo, concedendo obligationem credendi quamprimum, & recuperandi fidem in eo, qui grauiter peccauit negando interim veram fidem. Omnes autem debemus fateri, non esse eandem rationem de actu dilectionis Dei: nam si quis peccauit mortaliter, & per hoc discessit à dilectione erga Deum; imo etiam si peccauerit odio formali Dei, non tamen obligatur ad diligendum quamprimum Deum, sed satis erit, etiam in sententia Aduersariorum, quod habeat dolorem ex metu inferni, & cum vera attritione recipiat Sacra-

mentum pœnitentiae, & iustificetur; quo casu licet recipiat habitum charitatis, non tamen diligit adhuc Deum, sed diligitur à Deo; ille autem, qui reliquit fidem debet redire statim per verum actum fidei, vt credat actu id, quod prius negauit: maior ergo obligatio est reuertendi statim ad fidem, quam ad dilectionem, quando contra alteram ex illis peccatur.

Ratio differentiae desumi potest in primis ex maiori necessitate fidei: quàm dilectionis, aut pœnitentiae ad mores componendos, & actiones humanas recte exercendas: diutius enim potest aliquis resistere temptationibus, & seruare præcepta sine charitate, aut dolore de peccatis super omnia quàm sine fide, vt constat ex doctrina Augustini, qui nullum, aut fere nullum opus bonum agnoscere videtur in infideli; cum tamen in peccatore plura bona opera reperiantur, de quo latè agitur in materia de gratia.

Secundo, & magis à priori videtur probari maior obligatio credendi statim ex ipsa fidei natura, quæ (vt suppono) est vultus quidam intellectualis, quo diuinam veracitatem, & auctoritatem colimus eo modo, quo coli debet, credendo, scilicet, id quod Deus vel immediatè per seipsum vel per suos Ministros, ac nuntios nobis loquitur, & manifestat. Sicut ergo non leuis esset irreuerentia, si Regi, vel Pontifici aliquid tibi asseueranti non crederes, sed suspensio interim iudicio deliberationem, & assensum in aliud tempus differres; sic grauissima est irreuerentia, si Deo aliquid nobis asseueranti, postquam sufficienter nobis proposita est Dei locutio, adhuc assensum suspendimus, & in aliud tempus reiicimus. Porro obiecta fidei nobis proponi ex parte Dei loquentis nobis mediata per nuntios, & ministros suos, suppono ex tractatu de fide: vnde videtur sequi quod licet Deo immediatè loquenti, non posset absque graui irreuerentia fides non exhiberi statim ab illo, cui Deus loquitur, quando sufficienter proposita est Dei locutio cum euidentia credibilitatis; sic dicendum esse de eo, cui Deus per Ministrum, & nuntium loquitur, teneri credere, cum primò ei Deus loquitur, si cum euidentia credibilitatis locutio Dei proponatur: tunc enim primò loquitur ei Deus, atque ideo tunc exigit fidem ab audiente. Denique quando semel credidit, & postea fidem reliquit, addit eadem obligatio exhibendi statim illam reuerentiam, & cultum intellectualem diuinae auctoritati, cuius locutio semper perseverat, cum sæpe Deus loquatur nobis per scripturas, & ministros Ecclesiae, & ideo perseverat eadem obligatio exhibendi cultum debitum testimonio, & locutioni diuinae. Sicut si venienti ad te Pontifici cultum, & reuerentiam debitam non exhibeas, aut si exhibuisti, auferas per actum contrarium irreuerentiam, semper perseverat eadem obligatio exhibendi iterum eidem Pontifici adhuc præsentem debitam reuerentiam, eaque non retractandi.

Opponunt aliqui eodem modo bonitatem diuinam nobis, sufficienter propositam exigere amoris debitum: & tamen non obligat ad statim amandum, vel si peccatum retractetur amore ad iterum quamprimum renouandum actum dilectionis: Cur ergo magis obligabit testimonium diuinum ad exhibendum statim debitum fidei cultum, quam bonitas diuina ad præstandum statim amoris obsequium? Respondeo differentiam colligi ex ipsa conditione cultus, & reuerentiae, cuius præceptum affirmatiuum tum maxime videtur obligare quando occurrit, aut loquitur nobis ille qui coli debet, ipsaque dilatio cultus irreuerentia quædam est. Cultus autem fidei tunc maxime debetur, quando loquitur aliquis, cui fide adhibere debemus: tunc enim

229.
Obiiciunt.
Ex obligatio-
ne recuperan-
di fidei am-
issa.

enim exigit à nobis fidem debitam, cum omnis loquutio ad hoc tendat, ut qui loquitur mentem suam communique audienti, hoc est faciat ut eadē sit utriusque mens, & idem sensus. Unde ipsa dilatio assensus irreuerentia est. Amor autē non magis debetur positivē, quando praesens occurrit, qui amari debet. Sic filius, si Patri venienti non assurgat, aut eidem aliquid asseruati nō credat, facit contra reuerentiam patri debitam, quā pro eo potissimum tempore obligatus tamen patrem non amet positivē, quando ei praesens occurrit, non facit contra debitum amandi, si eum debito tempore diligat, neque enim amandi rēpus illud magis est, quā aliud, sicut colendi: quale autem sit tempus, quod obligat praecceptum affirmativum amoris, non est huius locutione solum dicimus, non magis exigi amorem quando occurrit aut loquitur pater, quā alio tempore, licet tunc magis agatur cultus, & reuerentia positiva, ut constat ex communi omnium sensu: atque ideo non esse eandem obligationem amandi statim Deum, ac credendi statim Deo, licet obligatio ex praeccepto negatio non faciendi contra fidem, vel con contra amorem debitum, eodem modo obliget pro quocūque tempore. Et hac de primo puncto, quod, scilicet non obliget praecceptum poenitentiae statim post peccatum: nunc iam de secundo puncto, an obliget saltem in vita, an solum in mortis articulo.

§ 2. An solum in mortis articulo obliget praecceptum poenitentiae?

134

Pater Valquez dicta quest. 8.6. art. 2. dub. 6. cum aliis docet, per se loquendo praecceptum poenitentiae non obligare, nisi in extrema necessitate seu articulo mortis, licet per accidens obliget saepius extra illū articulum, siue propter praecceptū Ecclesiae, siue ob occupationē alterius Sacramenti, cui debet praemitti poenitentia, & iustificatio, siue ex aliis capitibus quod videntur etiam tenere Caietan. in summa verb. Contritio, §. Tempus autem. Navarrus cap. 1. m. 17. Durand. in 4. dist. 17. quest. 10. art. 1. in fine in dicto art. 2. Soto. ibi quest. 2. art. 6. conclus. 5.

Alij communiter dicunt praecceptū poenitentiae, licet non obliget statim post peccatum; obligare tamen non solum in mortis articulo, sed etiam antea ita Suarez in praesenti disp. 1. c. scilicet 6. num. 3. Henriquez lib. 4. de Sacramentis cap. 6. n. 6. Coninch in praesenti disp. 3. dub. 3. num. 32. & alij Recentiores communiter: quae sententia mihi etiā placet, & videtur apertē colligi ex dignitate Dei offēsi, in cuius contemptum redundare videtur, si aliquis adeo parum curet de reconciliatione cum Deo procuranda, ut velit per totam vitam in eius inimicitia perseverare. Constat id non fieri absque Principis indignatione, & offensione si post delictum in Principem commissum, potens aliquis obtinere Principis pacē, & gratiā, de ea nihil curet, sed differat veniae petitionem, & reconciliationem ad finem vitae.

Ad hoc probandū, afferri solent aliqua Scripturae loca: quale est illud Prouerb. 1. Quia vocavi, & remisisti, & extendi manum meam: & non fuit qui adspiceret, despectis omne concilium meum, & in reparatione meas neglexisti: ego quoque in interitū vestrorum debui. Sed iam dixi supra, num. 20. eiusmodi loca posse explicari de perseverantē in affectu, & peccato actuali: quod in praedicto loco colligi potest ex verbis praecedentibus: Vtque quo parvuli diligitis infantiam & stulti ea, quae sibi sunt noxia, cupiunt, & imprudentes odibunt scientiam: quae affectum, & peccatum actuale perseverans significant. Eundem

P. Ioan. de Lugo de Poenitentia.

sensum habere videntur verba illa, quae afferuntur ad hoc ipsum ex cap. 1. ad Roman. An diuitias bonitatis eius, & patientiae, & longanimitatis contemnis signoras, quod benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam & impenitentem cor tuum thesaurizas tibi iram in die irae, & reuelationis iustitiae Dei, &c. Sed ex verbis sequentibus immediatis constat, loqui Paulum contra eos, qui actu probebantur eadem opera prava: Qui reddit (inquit) unicuique secundum opera eius: iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem querunt, vitam aeternam, iis autē qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio. Et ex verbis praecedentibus hoc ipsum constat, quae significant peccata praesentia: Existimas autem hoc, o homo, qui iudicas eos, qui talia agunt, & facis ea, scilicet, scelera paulo ante enumerata quia tu effugies iudicium Dei? An diuitias bonitatis &c. Difficile itaque inueniuntur Scripturae loci contra eos qui cessant à novis peccatis patrandis, & grauitè reprehendat solum propter defectum positivae poenitentiae. Licet haec etiā ad iustificationem in Scriptura requiratur.

Ibid.

Ibid.

236.

Duplex est ergo difficultas in hac sententia, altera in explicanda radice huius obligationis, altera in assignando tempore, intra quod obliget hoc praecceptum, cum enim non obliget statim post commissum peccatum, non facile est assignare aliquo tempus, cum nō videatur esse maior ratio de hoc, quā de illo anno vel mense, secluso semper praeccepto Ecclesiastico confessionis. Praesertim cum fideles de transgressione eius praeccepti nunquam se accusent, nec possint, quia non sciunt quando obliget, ut constat ex communi omnium praxi.

Omissis itaque multis quae hic dici possent, utriusque difficultatis dissoluendae eandem ferē rationē esse puto. Existimo igitur hoc praecceptum, seu hanc obligationem, licet aliqua ex parte diuersa sit ab obligatione seruandi alia praeccepta, quod tamē ad praesentem difficultatem spectat, ferē confundi cū illa. Fateor quidem obligationem poenitentiae post peccatum provenire etiam, ut dixi, ex eo, quod qui Deum grauitè offēdit, si reconciliationem, ac veniam oblatam negligat; videatur Deum ipsum offēsum negligere, & contemnere: nascitur tamen etiam, & potissimum eadem poenitentiae obligatio ex alio capite, scilicet, ex debito ordinandi propria vitam, & adhibendi quae necessaria sunt ad seruandā Legis praeccepta, & mores iuxta honestatis regulam componendos. Ad hoc enim necessarium omnino est retractare peccatum commissum, quia absque eiusmodi retractione non potest homo diu seruare praeccepta occurrentia: non propter defectum virtutis, aut virium; sed quia haec est voluntatis natura, ut unusquisque operetur iuxta finem illum, quem amat, & intendit, nec possit diu eligere media difficilia ad finem alium, quem minus amat. Cum ergo per peccatum mortale anteposuerit amorem boni commutabilis dilectioni Dei, & obseruantiae legis, fieri nō potest, ut licet aliquē adhuc retineat affectum erga Deū, & erga propria salutem, ex illo debili, & infirmo affectu superare possit difficultates, quae in mandatis vniuersis per longum tempus occurrentibus reperiuntur, nisi mutato animo praeferat salutem propriam, & Deum ipsum efficaciter rebus aliis, quae est retractatio efficax peccati praeteriti. Hoc enim ipsum manifeste nimis experientia comprobatur in iis, qui ardentè honorem, vel corporis voluptatem insectantur, qui licet dolore aliquo remisso peccata sua in confessione tractauerint; postea tamen data occasione honoris vel voluptatis, faciliè relabuntur

237.
Obligatio
Poenitentiae,
post peccatum
non deorsum.

238.

propter

propter vehementiam affectus, quem non nisi in confuso, & remisse cortexerunt; nec audemus illis in confessione proponere distinctæ rationes, aut pericula peccandi, quæ possunt occurrere, ut circa illa distinctè proponant; quia prudenter timemus, quod iam neque in confuso priora peccata retractarent: quanto ergo magis necesse erit humano modo loquendo, ut iterum labatur, & peccet, qui priora peccata neque in confuso retractavit per aliquem actum pœnitentiæ? Quia igitur obligatione debet homo legis obseruatiam, debet etiam affectum suum in melius mutare præferendo Deum, & salutem animæ propriæ rebus aliis omnibus, sine quo affectu, & dispositione non contingit, quod possit diu legem obseruare superatis difficultatibus, quæ plurimæ, & grauissimæ occurrunt.

239-
Pœnitentia
obligatio con-
funditur cum
obligatione
seruandi alia
præcepta.

Merito itaque dixi, pœnitentiæ obligatione ferè confundi cum obligatione seruandi alia præcepta quia licet oriatur etiam ex debito reuerentiæ erga Deum, qui videtur contemni à peccatore differente per longum tempus veniæ petitionem: breuior tamen est terminus, quo eadem pœnitentia debetur ex secundo capite, scilicet ex debito regulandi mores, & seruandi alia præcepta; quam sit terminus temporis, intra quod debeat homo veniam petere, ne videatur Deum contemnere: hoc enim habet maiorem latitudinem; nec ita strictè obligat propter rationes supra adductas numer. 226. at verò illud breuius est propter maximam hominis propensionem ad operandum iuxta finem, ad quem magis afficitur, & quem magis amat; & propter multitudinem, ac frequentiam difficultatum, quæ occurrunt, quas diu superare non contingit absque illa prælatione per efficacem affectum, quo præferat homo rebus aliis diuinæ legis obseruatiam. Vnde licet in articulo mortis, & in alio casu possit aliquando virgere vel per se, vel per accedens obligatio pœnitentiæ, regulariter tamen in vita, prius virget ex illo capite obseruandi alia præcepta, quæ absque pœnitentia de præteritis non contingit obseruari longo tempore, quam virgeat ex illis aliis specialibus capitibus.

240.

Hinc iam infero primò, hanc necessitatem violandi alia præcepta ex defectu diuturno pœnitentiæ non esse necessitatem antecedentem: quia ex illo defectu præcedenti homo non habeat vires sufficientes etiam moraliter ad seruandum hoc præceptum, & nõ peccandum in hac occasione occurrente; sed esse necessitatem consequentem, vel concomitantem, qualis est necessitas peccandi, si non vult obseruare præcepta. Nam in ipso actu primo proximo, antequam homo peccet habet potentiam ad non peccandum; quatenus habet potentiam, ut ex amore Dei, vel desiderio salutis, v.g. velit obseruare illud præceptum occurrens: potest ergo in actu secundo amplecti illam patrem, & ex eo sine obseruare præceptum; quo pacto iam implicitè retractaret peccatum præteritum, & haberet pœnitentiā implicitam: si autem violat præceptum, violat quidem ex defectu pœnitentiæ concomitantem; hoc est, ex defectu actus retractationis saltè implicitæ, per quem poterat retractare implicitè peccatum præteritum, & obseruare explicitè præceptum speciale, quod nunc occurrit. Suppono enim, occurrere sæpe aliqua præcepta, quorum obseruatia, vel propter rei præcepti difficultatem, vel quia inuenit iam naturam lassam, & defatigatam ex obseruatione plurium aliorum præceptorum, sit hic & nunc adeo difficilis, ut non possit homo moraliter loquendo superare illam difficultatem, nisi ex efficaci aliquo proposito non peccandi grauius, vel ex affectu efficaci erga salutem, vel erga Deum, atque adeo

in tantum est liber omnino, & habet potestatem etiam moralem non peccandi hic & nunc, in quantum potest hic, & nunc, mutato animo, convertere suum affectum ad finem vltimum à quo per peccatum mortale se per affectum auerterat, ut hoc modo mutato affectu facile amplectatur media difficilia ad finem quem sibi præfinit.

Infero secundo, non posse aliter determinari tempus, quo obligat præceptum pœnitentiæ ex hoc capite nisi determinando tempus quo necessaria est præceptum ad obseruanda alia præcepta occurrentia: hæc autem necessitas non habet vnum, & idem tempus in omnibus: sed variatur iuxta diuersitatem personarum: locorum, materiarum, temptationum: alius enim propter grauiora pericula, in quibus versatur, & propter grauiora tentationes, citius indiget retractatione præteriti ad resistendum præteriti tentationi, alius vero propter minora pericula, & rariores peccandi occasiones, non ita citò indiget, nec potest vna, & eadè regula pro omnibus determinari.

Infero tertio, non oportere, quod penitens in confessione specialiter interrogetur, an satis fecerit huic obligationi dolendi de peccatis commisisse post vltimam confessionem, nam vel obligatio illa consideratur, prout oritur ex debito seruandi alia præcepta, ad quod diximus exigi aliquando retractationem saltè implicitam peccati præteriti, vel prout oritur ex irreuerentia, quæ videtur fieri contra Deum negligendo petitionem veniæ, & reconciliationem cum ipso per longum tempus. Si priori modo consideretur fatetur dari eiusmodi obligationem penitendi ad finem seruandi præcepta, quæ occurrunt: verum illa obligatio ex hoc capite non videtur differre ab obligatione seruandi eadè præcepta: nam qui nunc v.g. grauius tentatus ad furtum, vel vindictam, potest seruare illa præcepta diligendo Deum super omnia, aut odio habendo peccata super omnia mala: si id non faciat, sed amplectatur furtum, vel vindictam; peccat omittendo actum illum contrarium, ad quem obligabat ipsum præceptum iustitiæ, vel charitatis erga proximum, atque adeo sufficienter explicat suum peccatum, dicendo se commississe furtum vel vindictam: nam ibi dicit implicitè, se omisisse affectum erga honestatem contrariam, qui necessarius erat ad resistendum illi tentationi.

Si verò obligatio illa ad pœnitentiā consideretur posteriori modo, prout oritur ex reuerentia debita Deo, qui videtur contemni per diuturnam negligentiam in petenda venia pro offensa graui: adhuc neque ex hoc capite videtur regulariter interrogandus penitens: nam vel intercessit parum temporis inter commissum peccatum, & confessionem, & tunc nondum obligabat præceptum pœnitentiæ ex illo præcisè capite reuerentiæ debite Deo; ille enim titulus non obligat ad statim, neque, intra breue aliquod tempus penitendum, sed post longum propter rationes quas adduximus, & ponderauimus supra num. 226. quare satis probabile est, quod eiusmodi obligationi, quatenus ex eo titulo oritur, satisfaciatur, qui debito tempore satisfaciatur præcepto confitendi. Vel intercessit multum temporis inter peccatum, & confessionem, quæ se accipso penitens statim, & confessione, quæ se accusat de confessione etiam omissa innotebit satis illa alia transgressio. Quod si aliquando non innotebret, deberet de illo interrogari, sed is casus vel nunquam, vel rarissime contingit. Sic etiam nõ interrogamus specialiter penitentes de transgressione præcepti diligendi Deum super omnia, quia ex confessione ipsa satis constare potest, an illud præceptum seruauerunt vel non: sicut autem illud

præceptum violaret, qui Dei amorem ad tres, aut quatuor annos differet, ut tandem faceret Coninch *disput. 24 de charitate dub. 3. n. 53.* sic de obligatione penitentiae fatendum esset peccare proculdubio contra hoc præceptum speciale cum, qui ad id tempus penitentiam, & veniam punitionem differret.

Obiicies primò, contra priorem illum titulum obligationis penitentiae ortum ex eius necessitate ad seruanda alia præcepta, & regulandam vitam: contra hoc, inquam, opponi potest, quia ex hoc non videtur probari necessitas contritionis perfectæ, sed satisfieret huic necessitati per attritionem, aut aliam retractationem etiam extra Sacramentum; nam, licet non esset satis ad iustificationem extra Sacramentum, sufficeret tamen ad auerendum affectum ab obiecto illicito, & ad proponendum nobis efficaciter finem salutis æternæ, vel honestatis, qui finis efficaciter volutus sufficit ad continendam voluntatem, ne peccet mortaliter, iuxta illud Ecclesiastici. 7. *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Ex illa ergo radice non probatur necessitas penitentiae perfectæ: cum tamen Theologi, qui obligationem ponunt habendi penitentiam, loquantur de penitentia, quæ conducit ad iustificationem; agunt enim de obligatione procurandi veniam, & reconciliationem cum Deo offenso: quæ tamen reconciliatio non habetur per attritionem extra Sacramentum: ergo necessitas retractationis requisita ad seruanda alia præcepta non arguit obligationem perfectæ penitentiae, sed imperfectæ, & insufficientis ad iustificationem.

Respondetur, in primis, licet illo titulo probetur immediatè sola obligatio penitentiae per contritionem, vel attritionem, mediate tamen argui necessitatem contritionis perfectæ, vel iustificationis. Primò, quia communiter loquendo, qui per attritionem, & propositum efficacem non peccandi avertit, habet voluntatè omnino ab omni affectu boni commutabilis illiciti; non statim diu quin remedium efficacius ad iustificationem assumat, vel per contritionem perfectam, vel per Sacramentum: cum enim per attritionem ablata sint ea omnia impedimenta, quæ retardare possunt à procuranda iustificatione, & reconciliatione cum Deo, & aliunde iam sit homo ille suæ salutis verè cupidus, & omnia alia efficaciter respuat, non continget facillè, quod non moueatur quamprimum ad procurandam veniam suorum peccatorum.

Adde, cum attritio habeat implicitè, vel explicitè propositum seruandi alia præcepta, & vnum ex præceptis sit procurare efficaciter peccatorum veniam, & reconciliationem cum Deo: Consequens est, ut eo ipso, quod qui satisfaciatur obligationi retractationis debeat ad regulandam suam vitam, proponat procurare debito tempore reconciliationem cum Deo: atque adeo non continget quod perseueret diu in illo efficaci proposito, & non iustificetur.

Dices: fieri posset, quod aliquis frequenter peccaret mortaliter, & post peccatū doleret ex morbo attritionis, sed tamen citò relaberetur, & iterum ex attritione doleret, & sic deinceps: quo casu, licet sæpius proponeret efficaciter ex desiderio salutis seruare legem Dei adhuc nunquā fuisset iustificatus: ergo ex obligatione penitentiae sufficientis ad conversionem voluntatis, & ad obseruanda præcepta occurrentia non arguitur obligatio penitentiae sufficientis ad iustificationem: nam in casu posito prior penitentia sæpius esset posita, nunquam tamen secunda. Respondetur, regulariter loquendo, eum casum non contingere: quia si sæpius habuit attritionem post peccata, iam habuit propositum seruandi

P. Ioh. de Lugo de Penitentia:

præcepta: ergo adueniente tempore, pro quo obligatur præceptum confessionis, vel iustificationis procurandæ, debuit illud obseruare vel certe non potuit amplius veram attritionem habere: ergo ex necessitate attritionis sequitur quod non possit præceptum penitentiae, & retractationis implere, & manere per longum tempus absque iustificatione, quale est tempus, quo obligatur præceptum iustificationis perfectæ, quod longius est, ut dixi, quam tempus quo oportet habere retractationem peccati ad obseruanda præcepta in futurum.

Secundò principaliter obiici potest contra illum alium titulum, ex quo diximus oriri obligationem ad dolendum, propter irreuerentiam, quæ Deo irrogari videtur, si differatur in longum venia petitionis: contra hoc, inquam, opponi potest, quia hoc præceptum, & hæc obligatio videtur esse omnino inutilis, cum non constet, nec constare possit hominibus de tempore, quo obligatur illud præceptum, an scilicet post mensem à peccato elapsum, an post annum, &c.

Respondetur negando maiorem: sunt enim plura præcepta, in quibus non possumus indubitanter designare tempus, aut terminum præcisum obligationis, & tamen non sunt inutilia, verbi gratia, in furto, vel in sejunio non possumus determinare materiam certam, quæ sufficiat ad peccatum graue, & minor non sufficiat. Similiter in præcepto dilectionis Dei non possumus determinare certum tempus, quo incipit obligare sub mortali: Item in voto non possumus determinare tempus, quo dilatio exsequutionis sit iam peccatum mortale, cum antea non esset, & tamen hæc, & alia non sunt inutilia, sufficit enim scire cum aliqua latitudine terminum certum obligationis, licet circa illum non sit ita certa obligatio, sed probabilis.

SECTIO XII.

Resolutio aliquorum dubiorum ex præcedenti doctrina.

EX dictis poterimus iam facillè definire quæstiones aliquas circa hanc obligationem. Primò ergo dubitatur, an præceptum penitentiae sit positivum, vel etiam naturale: de quo latè Suarez *disput. 162. sect. 13.* ubi duas refert sententias. Prima affirmat, esse naturale, pro qua afferuntur Caietan. Vega, Sorro, Cano Alenfis, Bonanventura, Richardus, Maior, & alij apud Suarez *num. 1.* & fauet S. Thom. *quæst. 84. art. 7.* Secunda sententia negat esse naturale, quam tenet Ioann. Medina *Codice de penitentia, tractat. 1. quæstion. 1. artic. 1.* ipse verò Suarez media via procedit, & dicit, esse quidem partim naturale, quatenus de iure naturæ est, quod homo satisfaciatur Deo pro offensa: si posset, partim verò esse iuris positivi, quatenus Deus liberè statuit, ut contritio, vel penitentia acceptaretur pro satisfactione ad delendam offensam: quod si Deus aliud gentis satisfactionis vel nullum certe acceptare voluisset, tunc non videtur obligatio ad penitentiam, cum esset inutilis ad satisfaciendum.

Ego cum prima sententia quæ communis est absolūtè puto, esse præceptum naturale si sermo sit de penitentia, prout præscindit ab implicita, & explicita, atque adeo obligare nullo alio decreto Dei superaddito de acceptanda nostra satisfactione. Probatur primò, quia præceptum diligendi Deum est omnino de iure naturæ, & obligaret, secluso quolibet Dei decreto, ut omnes concedunt, ergo lex naturalis obligaret ad penitentiam salutem implicitam, quæ semper includitur in actu

directio